

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Waarom stichten jullie niet een eigen school?: religieuze identiteitsontwikkeling van islamitische basisscholen 1988-2013
Budak, B.

Citation

Budak, B. (2021, June 9). *Waarom stichten jullie niet een eigen school?: religieuze identiteitsontwikkeling van islamitische basisscholen 1988-2013*. Uitgeverij IUA-Publication, Amsterdam. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3185763>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3185763>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <https://hdl.handle.net/1887/3185763> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Budak, B.

Title: Waarom stichten jullie niet een eigen school?: religieuze identiteitsontwikkeling van islamitische basisscholen 1988-2013

Issue Date: 2021-06-09

10. Toekomstperspectieven

10.1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een blik geworpen op de toekomst van islamitische basisscholen in Nederland. In eerste instantie worden de mogelijke ontwikkelingen in relatie tot de externe factor beschreven. Vervolgens wordt ingezoomd op de interne dynamiek. Hierbij moeten we ons realiseren dat de interviews met bestuurders en directeurs zijn afgenomen in 2013 en 2014. Dit is voordat de discussie in 2019 weer opblaasde over islamitische scholen en afschaffing van artikel 23.

10.2. Externe ontwikkelingen

“Meer ruimte voor Nieuwe Scholen”

“Weg met artikel 23? Dat kan niet zomaar en is ook niet nodig” schreef Mulder in 2019 in *Trouw* (Mulder, 2019). Hoogendoorn van de NOS schreef “Zijn christelijke en islamitische scholen nog van deze tijd?” (Hoogendoorn, 2019). In het honderdjarige geboortjaar van de vrijheid van onderwijs laaide de discussie over artikel 23 van de Grondwet weer hoog op. Volgens Hoogendoorn waren er twee aanleidingen voor de nieuwe discussie. De aanleiding kwam van islamitische scholen. De eerste aanleiding voor deze discussie was op het islamitische Cornelis Haga Lyceum. De bestuurders zouden volgens de AIVD contacten hebben met terroristische groeperingen waardoor het Minister van Onderwijs, de burgemeester van Amsterdam en ook de media druk uitoefenden op de bestuurders om op te stappen. De tweede aanleiding was de berichtgeving over islamitische basisscholen die volgens Nieuwsuur seksuele vorming zouden geven die in zouden druisen tegen het gelijkheidsprincipe (Hoogendoorn, 2019). Deze discussie heeft geleid tot versnelling van het wetsvoorstel “Meer Ruimte voor Nieuwe Scholen”, die al een geruime tijd in voorbereiding was, waarin het begrip ‘richting’ ruimer wordt gedefinieerd. Wat veel belangrijker is

dat voortaan nieuwe aanvragen om een school te laten bekostigen door de staat getoetst worden op “daadwerkelijke belangstelling en de te verwachten kwaliteit”. Toetsing op daadwerkelijke belangstelling is niet nieuw. Wat wel nieuw is, is de te verwachten kwaliteit. Hiervoor moet “de initiatiefnemer bestaande schoolbesturen, het samenwerkingsverband⁹⁶ en de gemeente uitnodigen voor een gesprek waarin kan worden besproken of ideeën ook binnen een bestaande school vorm kunnen krijgen” (Rijksoverheid, 2020). De Tweede Kamer heeft dit wetsvoorstel op 1 oktober 2019 aangenomen en het ligt ter goedkeuring bij de Eerste Kamer (Eerste Kamer der Staten-Generaal, 2020).

De negatieve berichtgeving en allerlei wetswijzigingen sinds 1988 hebben in ieder geval de groei van islamitische scholen wel vertraagd maar niet kunnen stoppen. Dat is door de media ook nauw gevolgd (Broos & Van Galen, 2015; Van Gelder, 2018). Alle respondenten gaven aan dat de groei van islamitische scholen zich zal voortzetten. Of “Meer ruimte voor Nieuwe Scholen” ook meer ruimte voor islamitische scholen zal betekenen moeten we nog afwachten. We kunnen wel enigszins voorspellen dat het verwerven van een plek in een regio waar nog geen islamitische school is niet altijd even makkelijk zal zijn. Een school starten was in 1988 ten opzichte van de nieuwe wet-, er regelgeving vrij eenvoudig. De nieuwe wetgeving eist veel meer van bestuurders wat aanleiding kan zijn voor hoger opgeleide bestuurders.

Integratie

Islamitische scholen zijn verankerd in het Nederlandse onderwijssysteem en niet meer uit het onderwijslandschap weg te denken. Ondanks dit gegeven is in de voorgaande hoofdstukken duidelijk naar voren gekomen dat islamitische basisscholen voortdurend bezig zijn om te laten zien dat zij onderdeel zijn van deze

⁹⁶ Scholen moeten zorgen dat een kind die extra zorg nodig heeft passend onderwijs krijgt. Dit kan niet altijd op de reguliere school. Om passend onderwijs te organiseren moeten scholen binnen een regio samenwerken. Alle schoolbesturen zijn lid van deze samenwerkingsverband (Rijksoverheid, 2020)

samenleving. Zij vragen zich constant af “hoe kunnen we er toch voor zorgen dat de islamitische school zich binnen deze maatschappij niet geïsoleerd voelt?” (V1:292-293). Respondenten zien hun taak als school om leerlingen af te leveren die iets betekenen in de maatschappij. Emancipatie van moslims beschouwen zij als belangrijk toekomstdoel voor de moslims en de sleutel daartoe is volgens hen islamitisch geïnspireerd onderwijs; ‘Nou, ik denk de grootste uitdaging die de moslimgemeenschap heeft in Nederland is: Hoe kan ik met behoud van mijn identiteit in de Nederlandse maatschappij integreren, participeren’(V1:690-691).

Om deze reden willen respondenten veel ruimer hun deuren openen voor externe relaties door opendagen te organiseren, mee te doen met initiatieven buiten school en nog betere contacten leggen met buurtverenigingen. Zo willen zij bijvoorbeeld dat het afleggen van een bezoek aan de Tweede Kamer en de gemeenteraad een vaste onderwijsactiviteit van de scholen wordt. Het uitdragen van een positief beeld is namelijk een voortdurend proces; ‘*wij moeten ons continu bewijzen*’ (V6:745). De respondenten streven daarom om het beleid die zij in gang hebben gezet betreft meer transparantie voort te zetten om te laten zien dat hun school onderdeel is van deze samenleving. Hierover zegt respondent (D6): “dat imago [dat de school slecht is] proberen we nu kwijt te raken” (D6:569-570).

Nieuwbouw

Onafhankelijk van de groei van nieuwe scholen zien we dat steeds meer nieuwbouw wordt gerealiseerd. Alle eerste schoolgebouwen waren gehuisvest in oude gebouwen met veel achterstallig onderhoud. Scholen zijn voortdurend bezig met verbeteren en aanpassen van de huidige gebouwen en op zoek naar mogelijkheden om de school een islamitische uitstraling te geven. Sommige scholen hebben nu nieuwbouw gekregen en er staat een aantal scholen in de planning voor nieuwbouw. Een aantal respondenten geeft aan dat bij nieuwbouw de architect gevraagd wordt om kenmerken van de identiteit mee te nemen bij de bouw:

Op het moment dat je een nieuw gebouw krijgt, kun je daar heel veel van je identiteit in verwerken en zo kan bijvoorbeeld door middel van een echte gebedsruimte daarin creëren, er kan door middel van bepaalde islamitische of Arabische of Turkse of Ottomaanse structuur terug te laten komen waardoor mensen meteen het idee hebben van dit is een islamitische basisschool (V6:651-655).

Door nieuwbouw te realiseren wordt een aspect van het negatieve imago die islamitische scholen hebben ten opzichte van de huisvesting weggewerkt. Voorts is in de afgelopen jaren gebleken dat nieuwbouw een positieve invloed heeft op leerlingengroei. Dit betekent dat deze trend zich in de toekomst zal voortzetten.

10.3. Interne ontwikkelingen

Directie

De interne dynamiek wordt met name bepaald door directie en personeel. De schaarste van goede directeuren in Nederland is alom bekend, dus dat geldt zeker ook voor goede directeuren die moslim zijn. Eerder is geconstateerd hoe belangrijk de directeur is voor de identiteitsontwikkeling van een school. Uit de interviews en persoonlijke gesprekken met schoolbestuurders blijkt dat dit een zorgpunt is voor de meeste bestuurders. Er is bij islamitische scholen echter weinig sprake van enige lange termijnstrategie om dit probleem aan te pakken. Sporadisch worden via het zogenaamde Kweekvijver project⁹⁷ directeuren in dienst genomen. Islamitische scholen zouden concrete plannen moeten opzetten om dit probleem op te lossen.

Personeel

⁹⁷ Kweekvijver: Ministerie van Onderwijs geeft personen met een hoge opleiding de mogelijkheid om schoolleider te worden met voorwaarde om een opleiding voor schoolleider primair onderwijs af te ronden

Respondenten dromen in de toekomst van een nieuwe generatie leerkrachten die bewust zijn van hun moslim-zijn en de identiteit van de school kunnen vormgeven handelend vanuit islamitisch pedagogische uitgangspunten:

Ik zou echt willen over tien jaar, dan hoop ik dat ik leerkrachten heb met passie, die met passie voor de groep staan en bewust zijn dat ze op een islamitische basisschool werken en waarom ze op een islamitische school werken. Dat is echt een droom van mij (D8:525-528).

Een school waarbij alle leerkrachten aan het bovenstaande profiel voldoen, is echter bijna onmogelijk gezien de grote krapte aan leerkrachten. Sommige scholen zijn al blij als zij hun formatie kunnen bemannen. Wel is zichtbaar dat steeds meer oud-leerlingen van islamitische scholen de Pabo volgen. Hierdoor kunnen scholen meer bewuste leerkrachten in dienst nemen. Sommige scholen proberen dit proces te versnellen door leerlingen te stimuleren om leerkracht te worden. Ook zijn er scholen die oud-leerlingen via het zij-instroomproject⁹⁸ binnen halen. Ook hiervoor is een lange termijnstrategie gewenst, wat helaas nauwelijks aanwezig is.

Leerlingenpopulatie

De respondenten spreken de verwachting uit dat de ambitie van vele islamitische scholen om in de toekomst te behoren tot de beste scholen van Nederland zou kunnen leiden tot instroom van niet-moslimleerlingen:

Ik hoop dat dat eigenlijk in de toekomst vrij normaal wordt gevonden en dat er veel meer leerlingen zijn van niet-islamitische komaf. En dat zou eigenlijk een hele goede positie zijn. Dan zijn de scholen eigenlijk, zou je zeggen, goed geïntegreerd in de Nederlandse samenleving...veel

⁹⁸ Zij-instroomproject: Ministerie van Onderwijs geeft personen met een hoge opleiding de mogelijkheid om onbevoegd les te geven met de voorwaarde om de Pabo te volgen en af te ronden.

[moslim]ouders sturen hun kinderen naar een protestantse school of een katholieke school of naar een openbare school. Waarom zou het eigenlijk niet kunnen dat een protestantse ouder een kind naar een islamitische school kan sturen of een katholieke ouder, of een ouder die zich meer tot een openbare school aangetrokken voelt? Waarom niet? (V5:428-434).

Als de islamitische scholen inderdaad kwalitatief dusdanig verbeteren dat zij aantrekkelijk worden voor niet-moslimleerlingen, dan zal dat naar mijn mening nieuwe uitdagingen met zich meebrengen. Wat zal het beleid zijn van de scholen voor deze kinderen betreft het godsdienstonderwijs en andere religieuze activiteiten? Het gebed zal volgens mij weliswaar een uitzondering zijn, maar dit betekent wel dat de islamitische scholen dan terecht zullen komen in de situatie waar bijzondere of openbare scholen met moslimleerlingen zich in bevinden: hoe om te gaan met ouders die ook aandacht willen schenken aan hun eigen culturele of religieuze tradities die eigenlijk niet passen in de identiteit van die school?

De smalle identiteit, de kleur van de school

Uit dit onderzoek blijkt dat de discussie over smalle identiteitspraxis; kledingvoorschriften, muziek, dans, het maken van afbeeldingen van levende wezens, het scheiden van jongens en meisjes in de klas, het vieren van verjaardagen en aandacht schenken aan de geboortedag van de profeet Muḥammad in de afgelopen vijfentwintig jaar regelmatig terugkerende onderwerpen zijn van onderlinge onenigheid. De verwachting is dat de discussie over deze onderwerpen zich in de toekomst binnen de scholen zal blijven herhalen.

Scholen zijn constant op zoek naar een oplossing om de discussie over de smalle identiteitspraxis op te lossen. Zo willen twee schooldirecties bijvoorbeeld in de toekomst op vrijwillige basis een uniform voor (vrouwelijke) leerkrachten en meisjes invoeren. Bij de ene school komt het idee van de moslimdirectrice (D8) en bij de andere school komt het idee van de vrouwelijke leerkrachten die elke dag nadenken of de

kleding die ze dragen bij de school past of niet. De directeur is bereid om de jurken te bekostigen:

Ik heb het idee dat ze [de jurken] binnenkort wel iedereen zou gaan dragen omdat ze zullen zien hé ten eerste het ziet er goed uit en hé, ten tweede, je moet je niet zorgen maken van wat ga ik morgen dragen, word je nou aangesproken door de directie of niet' (D5:291-294).

Gezien de Nederlandse context denk ik niet dat scholen een uniform zullen invoeren. De discussie over de juiste kleding zal bij deze scholen gewoon weer worden herhaald.

De bovengenoemde 'smalle identiteitsaspecten' vormen het skelet van de school en bepalen de kleur van hun identiteit. Moslimouders die belang hechten aan de islamitische vorming kiezen juist om deze redenen een islamitische school. Daarom is het belangrijk dat directie en personeel deze praxis zichtbaar onderdeel maakt van de geleefde identiteit van de school.

10.4. Conclusie

(Inter)nationale gebeurtenissen waarbij moslims betrokken zijn kunnen de discussie rondom de wenselijkheid van islamitische scholen in Nederland elk moment op nieuw ter discussie stellen. Hoewel niet te verwachten is dat artikel 23 van de Grondwet zal veranderen kunnen nieuwe richtlijnen binnen wet-, en regelgeving worden bedacht die het stichten van islamitische scholen moeilijker maakt en het sluiten ervan vergemakkelijkt. Desondanks kunnen we stellen dat de islamitische scholen niet meer weg te denken zijn binnen het Nederlandse onderwijssysteem en het aantal ervan zal de komende jaren zeker groeien. Als in Nederland een plek is voor reformatorische scholen of orthodox joodse scholen dan moet er ook een plek zijn voor islamitische scholen. Het heeft geen zin dat gemeentes zich tegen de komst van deze scholen verzetten. Mocht er een schoolbestuurder of

een personeelslid een strafbaar feit hebben gepleegd, dan is in eerste instantie deze persoon schuldig en in tweede instantie bepaald de rechter of er daadwerkelijk een strafbaar feit gepleegd is. Zolang een persoon niet veroordeeld is, mogen we als gemeenschap de persoon niet veroordelen. Als er een groepsleerkracht op een openbare school of christelijke school veroordeeld wordt vanwege seksueel misbruik van kinderen dan wordt ook niet gepleit voor het sluiten van alle openbare scholen of christelijke scholen. Deze manier van bejegenen schaadt het vertrouwen van een groep moslims in de overheid. Deze opstelling is volgens mij niet bevorderend voor de integratie van de moslims in Nederland. Een goede samenwerking tussen school en gemeente leidt tot vertrouwen in elkaar en heeft mede invloed op de kwaliteit en identiteit van de school.

Een tweede factor die de kwaliteit van de identiteit van de school bepaalt, is de kwaliteit van bestuurders. Scholen kunnen en mogen niet meer bestuurd worden door vrijwilligers die zelf weinig kennis hebben van management, financiën, onderwijs, pedagogiek en voor islamitische scholen is een gedegen theologische opleiding ook een vereiste.

Het mag duidelijk zijn dat naarmate er goede directeurs en leerkrachten zijn er een ideale schoolidentiteit ontstaat. Hoewel de scholen ten opzichte van de eerste jaren veel meer moslimdirecteurs en moslimleerkrachten in dienst hebben blijft het vinden van geschikte directeurs en leerkrachten een zorgpunt.

De bijzondere kenmerken van islamitische basisscholen zoals het godsdienstonderwijs, islamitische feesten en andere kleine identiteitsaspecten zullen de komende jaren de onderscheidende kenmerken blijven. Ook de interne discussie over onderwerpen zoals muziek, het scheiden van jongens en meisjes tijdens bepaalde activiteiten zal zich herhalen. De touwtrekkerij tussen betrokkenen die de islamitische traditie letterlijk dan wel contextueel interpreteren zal zich voortzetten.

